

427/29.05.14 Tvorba daňových opravných položek podle § 5a zákona o rezervách od 1. ledna 2014

Předkládá: Ing. Karel Hronek, daňový poradce, č. osvědčení 4071

Příspěvek je uzavřen.

1. Úvod a vymezení problému

Tento příspěvek řeší některé specifické problémové okruhy vyplývající ze změny znění § 5a a § 8 až 8c zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, ve znění účinném od 1. ledna 2014 (dále jen ZoR) v návaznosti na další právní předpisy¹.

2. Rozbor problematiky

2.1. Tvorba daňových opravných položek k pohledávkám z titulu příslušenství

Poplatník, který je ostatní finanční institucí ve smyslu § 5a odst. 2 ZoR, eviduje na rozvahových účtech nesplacenou pohledávku z titulu úvěru bez příslušenství („Pohledávka z jistiny“).

Pohledávka z jistiny splňuje všechny podmínky pro tvorbu všeobecné daňově uznatelné opravné položky podle § 5a odst. 1 ZoR a zároveň se jedná o pohledávku, kterou lze obecně zahrnovat do základu podle § 5a odst. 3 ZoR. Pohledávka z jistiny však nesplňuje podmínky pro tvorbu specifické daňově uznatelné opravné položky podle § 5a odst. 5 ZoR².

Pohledávka z jistiny je zahrnuta do základu podle § 5a odst. 3 ZoR pro tvorbu všeobecné opravné položky. Vytvořená všeobecná opravná položka však k této pohledávce není alokována.

K Pohledávce z jistiny eviduje poplatník na rozvahových účtech související nesplacenou pohledávku z titulu příslušenství („Pohledávka z příslušenství“)³. Pohledávka z příslušenství splňuje obě podmínky uvedené v 5a odst. 6 písm. b) a c) ZoR (tj. zahrnutí do zdanitelných výnosů, celková hodnota všech pohledávek z příslušenství vůči jednomu dlužníku nepřesahuje 30 000 Kč).

Podle § 5a odst. 6 písm. a) se daňově uznatelné opravné položky tvoří také k nepromlčeným pohledávkám z titulu příslušenství, pokud toto příslušenství souvisí s pohledávkou, k níž ze vytvářet opravné položky podle tohoto ustanovení.

¹ Zejm. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen o.z.), zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZÚ) a zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZSÚ)

² § 5a odst. 5 písm. a) ZoR, neboť rozvahová hodnota pohledávky bez příslušenství v okamžiku jejího vzniku překročila částku 30 000 Kč a/nebo písm. b), neboť od konce sjednané doby splatnosti pohledávky uplynulo méně jak 12 měsíců.

³ Pohledávka z příslušenství není promlčena, nebyla v minulosti odepsána do nákladů a splňuje veškeré ostatní obecné podmínky pro tvorbu daňově uznatelných opravných položek.

Gramaticky je možné „lze vytvářet“ vykládat tak, že musí být splněny obecné podmínky pro tvorbu opravných položek podle § 5a ZoR (tj. podmínky stanovené v § 5a odst. 1 ZoR). Pokud by zákonodárce chtěl, aby bylo možné tvořit opravné položky podle § 5a odst. 6 ZoR pouze, pokud by se tvořila opravná položka k související pohledávce z jistiny, použil by gramaticky jiný tvar (např. „je / byla vytvořena“).

Dle našeho názoru je proto poplatník oprávněn vytvořit daňově účinnou opravnou položku podle § 5a odst. 6 ZoR k Pohledávkám z příslušenství, pokud související Pohledávka z jistiny splňuje obecné podmínky stanovené v § 5a odst. 1 ZoR. To platí bez ohledu na to, zda ke konkrétní Pohledávce z jistiny poplatník tvořil všeobecnou opravnou položku podle § 5a odst. 3, či zda k této pohledávce bude případně vytvořena daňová opravná položka dle § 5a odst. 5 ZoR v budoucnosti.

Závěr k bodu 2.1

Navrhujeme přijmout závěr, že poplatník je oprávněn vytvořit daňově účinnou opravnou položku podle § 5a odst. 6 ZoR k nepromlčeným Pohledávkám z příslušenství, pokud souvisí s Pohledávkou z jistiny, která splňuje obecné podmínky pro tvorbu daňových opravných položek podle § 5a odst. 1 ZoR.

Stanovisko GFŘ:

Souhlas se závěrem předkladatele.

2.2. Tvorba daňových opravných položek k pohledávkám z příslušenství podle § 8 až § 8c ZoR

Ve stanovisku k příspěvku na koordinační výbor č. 280/16.09.09 - Vymezení pojmu „z titulu úvěrů, půjček“ pro účely zákonů č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů a č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (Autor: Ing. Aleš Havlín) vyslovilo Ministerstvo financí České republiky („MF“) následující názor:

MF i nadále trvá na svém výkladu, že jistina a úrok jsou dvě právně odlišitelné kategorie.

Pokud se v § 2 odst. 2 ZoR...hovoří o pohledávkách z titulu úvěrů či půjček, rozumí se pohledávky vzniklé z titulu jistiny úvěru.

Pokud tedy pohledávky nevznikly z titulu jistiny úvěru či půjčky a splňují všechny ostatní podmínky stanovené v ZoR, lze k nim vytvářet daňově uznatelné opravné položky dle § 8 až § 8c tohoto zákona.

Příslušenství pohledávky bylo podle občanského zákoníku platného do konce roku 2013⁴ definováno jako úroky, úroky z prodlení, poplatek z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním. Podle § 513 o.z. se příslušenstvím pohledávky rozumí úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním.

⁴ § 121 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění platném do 31. prosince 2013

Podle našeho názoru nedošlo k faktické změně ve vymezení příslušenství pohledávky, a proto se domníváme, že výše uvedený výklad MF je platný i po účinnosti o.z., tj. obecně je možné tvořit daňové opravné položky k jistině dle § 5a ZoR a k souvisejícímu příslušenství pohledávky z úvěru dle § 8 až § 8c ZoR.

Podle § 8c ZoR se opravné položky tvoří k neuhrazené rozvahové hodnotě pohledávky bez příslušenství. Pokud pohledávka z příslušenství představuje podle výkladu MF samostatnou pohledávku, nemělo by se logicky zároveň jednat o „pohledávku z příslušenství“. Samostatná pohledávka nemůže být zároveň příslušenstvím k té samé pohledávce. Ani z důvodové zprávy⁵ k zákonu, kterým byl do zákona o rezervách doplněn § 8c ZoR⁶, nevyplývá, že by zákonodárce měl úmysl zamezit v tvorbě opravných položek k samostatným pohledávkám, které zároveň jsou příslušenstvím k jiné pohledávce. Zároveň však musí platit, že se nejedná o pohledávku z titulu smluvních sankcí, úroků z prodlení, poplatků z prodlení, penále a jiné sankce ze závazkových vztahů (viz § 2 odst. 2 ZoR).

Závěr k bodu 2.2.

Navrhujeme přijmout závěr, že pohledávky z příslušenství související s pohledávkami z úvěrů jsou samostatné pohledávky, ke kterým lze tvořit daňově uznatelné opravné položky dle § 8 až § 8c ZoR [pokud se nejedná o pohledávku z titulu smluvních sankcí, úroků z prodlení, poplatků z prodlení, penále a jiné sankce ze závazkových vztahů (viz § 2 odst. 2 ZoR)].

Stanovisko GFŘ:

Souhlas se závěrem předkladatele.

2.3. Limit vůči témuž dlužníkovi – pohledávka z jistiny

Jednou z podmínek pro tvorbu daňových opravných položek podle § 5a odst. 5 ZoR (tj. k pohledávkám z jistiny) je, že celková hodnota pohledávek bez příslušenství zaúčtovaných v účetnictví poplatníka podle zvláštního právního předpisu vzniklých vůči témuž dlužníkovi z úvěrů nepřesahuje částku 30 000 Kč.

Je otázkou, zda se do celkové hodnoty mají zahrnovat pohledávky, které jsou evidovány v podrozvaze, či zda se testují pouze pohledávky zaúčtované na rozvahových účtech.

⁵ V souvislosti s návrhem daňového řešení pohledávek z úvěrů s hodnotou do 30 000 Kč u bank a finančních institucí možností tvorby opravných položek až do výše 100 % jejich neuhrazené hodnoty se navrhuje obdobná možnost u nepromlčených pohledávek s hodnotou do 30 000 Kč i pro běžné podnikatele. Cílem navrhované úpravy je jednodušeji z hlediska tvorby zákonných opravných položek řešit drobné pohledávky běžných podnikatelů. V těchto případech jsou mnohdy předmětné pohledávky soudně vymáhány pouze z důvodu možnosti vytvářet zákonné opravné položky, což je neekonomické a zbytečně zatěžující jak pro poplatníky, tak pro správce daně. Dále je zamezeno možnosti násobit jednotlivé způsoby vytváření daňově účinných opravných položek.

⁶ Zákon č. 545/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a některé související zákony

Účetní zápisy nesmějí účetní jednotky provádět mimo účetní knihy⁷. Účetní jednotky účtují v knihách podrozvahových účtů, ve kterých se uvádějí účetní zápisy, které se neprovádějí v deníku a hlavní knize⁸. Z účetních předpisů gramaticky vyplývá, že pohledávkou zaúčtovanou v účetnictví se rozumí i pohledávka, o které je účtováno v podrozvaze.

Nicméně zahrnování (odepsaných) pohledávek evidovaných v podrozvaze do limitu 30 000 Kč pro účely tvorby daňových opravných položek k pohledávkám odporuje podle našeho názoru smyslu celého ustanovení. Smyslem ustanovení ZoR, které umožňují 100% tvorbu daňové opravné položky u „drobných“ pohledávek je zjednodušit systém tvorby opravných položek a nezatěžovat poplatníky procesem soudního vymáhání pohledávek⁵. Pokud by se do limitu 30 000 Kč zahrnovala rovněž podrozvahová hodnota pohledávek, bylo by dané ustanovení v rozporu s cílem obdobných ustanovení v ZoR (zejména s cílem zjednodušení evidence). Proto se domníváme, že do testu limitu podle § 5a odst. 5 ZoR by měly být zahrnovány pouze pohledávky zaúčtované v rozvaze poplatníka.

Závěr k bodu 2.3.

Navrhujeme přijmout závěr, že se do testu limitu 30 000 Kč celkové hodnoty pohledávek vůči jednomu dlužníkovi zahrnují pouze rozvahové hodnoty pohledávek.

Stanovisko GFR:

Pro vyloučení pochybností o přijatém závěru je třeba formulaci upravit následovně: „Navrhujeme přijmout závěr, že se do testu limitu 30 000 Kč celkové hodnoty pohledávek vůči jednomu dlužníkovi pro účely ustanovení § 5a odst. 5 ZoR zahrnují pouze rozvahové hodnoty pohledávek.“

2.4. Limit vůči témuž dlužníkovi – pohledávka z příslušenství

Jednou z podmínek pro tvorbu daňových opravných položek podle § 5a odst. 6 ZoR (tj. k pohledávkám z příslušenství) je, že celková hodnota pohledávek z titulu příslušenství, které souvisejí s pohledávkami poplatníka vzniklými vůči témuž dlužníkovi z úvěrů, nepřesáhne částku 30 000 Kč.

Je otázkou, zda se do celkové hodnoty mají zahrnovat pohledávky, které jsou evidovány v podrozvaze, či zda se testují pouze pohledávky zaúčtované na rozvahových účtech.

Kromě argumentů uvedených výše v odst. 2.3 toto ustanovení nestanoví podmínku, že pohledávky musí být zaúčtovány v účetnictví. Obecně v rámci celého zákona se pracuje s pojmem „rozvahová hodnota pohledávky“, kterou se rozumí zejména jmenovitá hodnota pohledávky zaúčtovaná na rozvahových účtech poplatníka.

Závěr k bodu 2.4.

Navrhujeme přijmout závěr, že do testu limitu 30 000 Kč celkové hodnoty pohledávek z příslušenství vůči jednomu dlužníkovi zahrnují pouze rozvahové hodnoty pohledávek.

⁷ § 12 odst. 3 ZÚ

⁸ § 13 odst. 1 písm. d) ZÚ

Stanovisko GFŘ:

Pro vyloučení pochybností o přijatém závěru je třeba formulaci upravit následovně: „Navrhujeme přijmout závěr, že do testu limitu 30 000 Kč celkové hodnoty pohledávek z příslušenství vůči jednomu dlužníkovi pro účely ustanovení § 5a odst. 6 ZoR zahrnují pouze rozvahové hodnoty pohledávek.“

2.5. Spotřebitelský úvěr

Daňové opravné položky podle § 5a odst. 1 ZoR ve znění účinném od 1. ledna 2014 lze tvořit pouze k nepromlčeným pohledávkám vzniklým z úvěru, přičemž úvěrem se rozumí spotřebitelský úvěr podle zákona upravujícího spotřebitelský úvěr u ostatní finanční instituce⁹.

ZSÚ definuje spotřebitelský úvěr jako odloženou platbu, půjčku, úvěr nebo jinou obdobnou finanční službu poskytovanou nebo přislíbenou spotřebiteli věřitelem, nebo zprostředkovatelem¹⁰. ZSÚ se však na některé specifické případy nevztahuje, např. na úvěry s celkovou výší nižší než 5 000 Kč (za určitých podmínek)¹¹.

Domníváme se, že rozhodujícím kritériem pro to, zda lze opravnou položku podle § 5a ZoR tvořit je splnění podmínky stanovené v § 1 ZSÚ (tj. že se jedná o úvěr¹² a je poskytnut spotřebiteli) a nikoliv to, zda se na daný úvěr fakticky použije regulace ZSÚ. Pokud by byl úmysl zákonodárce, aby se dané ustanovení vztahovalo pouze na spotřebitelské úvěry podléhající ZSÚ, použil by slovní spojení „úvěrem se rozumí spotřebitelský úvěr, na který se vztahuje zákon upravující spotřebitelský úvěr“.

Závěr k bodu 2.5

Navrhujeme přijmout závěr, že daňové opravné položky podle § 5a ZoR lze tvořit k úvěrům, které splňují obecné podmínky stanovené § 1 ZSÚ.

Stanovisko GFŘ:

Souhlas se závěrem předkladatele.

⁹ § 5a odst. 1 ZoR

¹⁰ § 1 ZSÚ

¹¹ § 2 ZSÚ

¹² příp. zápůjčku, odloženou platbu, či jinou obdobnou finanční službu